

УДК 316.34

ОЦІНКА МАРГІНАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Балтачєєва Н.А., д.е.н., професор, професор кафедри управління персоналом та економіки праці Донецького національного університету (Україна)

Балтачєєва Н.А. Оцінка маргіналізаційних процесів в трансформаційній економіці України

У статті розглядається одна з проблем, що виникають в умовах трансформації соціально-економічних відносин, – маргіналізація суспільства, яка в Україні інтенсифікується такими соціальними явищами, як бідність, безробіття, економічна та соціальна нестабільність. Обґрунтовано, що маргіналізація в Україні обумовлена комплексом різних факторів, основними з яких є економічні (пов'язані з ослабленням економічної бази, спадом виробництва), політичні (пов'язані з руйнуванням громадянського суспільства), соціально-психологічні (пов'язані зі зміною соціального статусу людини). Доведено, що в умовах трансформації українського суспільства надзвичайно зростає деструктивна спрямованість процесів маргіналізації. Надано оцінку бідності в Україні, а також таких виявлених поведінки людини, що відхиляється, як самогубства, злочинність.

Ключові слова: маргіналізація, маргінальні групи, бідність, безробіття, деструктивна поведінка, соціальне дно.

Балтачєєва Н.А. Оценка маргинализационных процессов в трансформационной экономике Украины

В статье рассматривается одна из проблем, возникающих в условиях трансформации социально-экономических отношений, – маргинализация общества, которая в Украине интенсифицируется такими социальными явлениями, как бедность, безработица, экономическая и социальная нестабильность. Обосновано, что маргинализация в Украине вызвана комплексом различных факторов, основными из которых являются экономические (связаны с ослаблением экономической базы, спадом производства), политические (связаны с разрушением гражданского общества), социально-психологические (связаны с изменением социального статуса человека). Доказано, что в условиях трансформации украинского общества чрезвычайно возрастает деструктивная направленность процессов маргинализации. Дана оценка бедности в Украине, а также таких проявлений отклоняющегося поведения человека, как самоубийства, преступность.

Ключевые слова: маргинализация, маргинальные группы, бедность, безработица, деструктивное поведение, социальное дно.

Baltachejeva N. Estimation of marginalization processes in transformation economy of Ukraine

In the article one of problems, that arise up in the conditions of socio-economic relations transformation, – society marginalization is considered. In Ukraine it is intensified by such social phenomena, as poverty, unemployment, economic and social instability. It is grounded, that marginalization in Ukraine is caused by the complex of different factors, basic from which are economic (related to weakening of economic basis, fall of production), political (related to destruction of civil society), social-psychological (related to the change of personal social status). It is proved, that the destructive orientation of marginalization processes in the conditions of Ukrainian society transformation extraordinarily increases. Estimation of poverty in Ukraine and displays of deviating conduct of personal, as suicides, criminality is given.

Keywords: marginalization, marginal groups, poverty, unemployment, destructive conduct, social bottom.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, неможливі без появи маргінальних шарів. Проте необхідно відзначити, що маргіналізація в Україні має переважно вимушений і деструктивний характер, її тенденції та масштаби стають сьогодні небезпечними.

Не можна вважати за нормальну ситуацію в теперішній Україні, коли в соціальній структурі переважають маргінальні шари (безробітні, жебраки), не пов'язані з виробництвом, а також маргінальні групи в матеріальному відношенні – надбідні та надбагаті (у співвідношенні за рівнем доходів 1:20-40 і більше). Хоча співвідношення 1:10 вже вважається критичним. Політики, розуміючи вибухонебезпеку такої ситуації, приймають певні кроки для її запобігання, проте вони часто непослідовні, а заходи, що вживаються, виявляються далеко неповними і погано реалізуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішеної проблеми. Складність загального стану українського суспільства визначається комплексністю динаміки маргінальних процесів, які інтенсифікуються такими соціальними явищами, як бідність, безробіття, економічна і соціальна нестабільність, нездійсненність надій, крах планів [1, с. 86]. Різні аспекти маргінальності прямо або опосередковано знайшли відображення у працях багатьох західних науковців: Г. Гегеля, А. Гріна, Е. Дюркгейма, Г. Зімеля, К. Маркса, Г. Маркузе, Р. Мертона, Р. Парка, Е. Стоунквіста, М. Фуко, М. Хайдеггера, Т. Шибутані та інших. Серед російських та українських дослідників даного феномена можна відзначити А. Атояна, Я. Банникову, М. Бахтіна, Т. Вергун, А. Галкіна, З. Голенкову, І. Гордієнко-Митрофанову, Л. Гумільова, Н. Забеліну, Т. Заславську, В. Зотова, В. Каганського, І. Казарінову, І. Кального, Л. Кемалову, А. Лантух, В. Мельникова, І. Попову, І. Прибиткову, Е. Старикова, Н. Харченко, В. Чернієнко, В. Шапінського та інших.

Проте, незважаючи на глибокі дослідження та значні досягнення названих учених, необхідно зазначити, що не дістали достатнього відображення в економічній літературі такі важливі питання, як форми прояву маргіналізації в умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні; позитивні аспекти даного явища як одного з можливих факторів впливу на встановлення громадянської згоди, що дозволить передбачати перспективи розвитку людини і суспільства в цілому.

Метою статті є визначення можливих наслідків і напрямів розвитку сучасного українського суспільства на основі оцінки факторів, тенденцій маргіналізаційних процесів та виявлення проблемних питань в цій сфері.

Результати дослідження. Маргінальність в її типовій формі – це втрата об'єктивної приналежності до того або іншого класу, стану, групи без подальшого входження в іншу подібну спільність. Головною ознакою маргінальності є розрив зв'язків (соціальних, культурних, поселенських) з колишнім середовищем. Така ситуація виникає через неможливість підтримувати власну культурну ідентичність (як правило, через якісь зовнішні причини) і відсутність прагнення до отримання нової ідентичності (можливо, унаслідок дискримінації або сегрегації з боку цієї культури).

Поступово значення терміну «маргінальність» стало розширяться і нині воно служить для позначення граничності, периферійності або проміжності по відношенню до будь-яких соціальних спільнот.

Найчастіше маргінальність розглядається як явище негативне, що характеризує периферійний стан маргіналів, хоча її деструктивний тип не є визначальним для усього феномена загалом, а є лише однією з форм його прояву у світі, поряд із конструктивним. Для одних новий статус матеріальних і духовних передумов існування означає зіштовхування на дно й тотальне жебракування, для інших – безпрецедентне розширення можливостей.

Учені розрізняють позитивну та негативну соціально-економічну адаптацію [2, с. 46-47]:

позитивна характеризується тенденцією до сприяння рівня життя, який би дозволяв зберегти або підвищити соціальний статус. До такої категорії можна віднести такі маргінальні групи: фахівці, що працювали в державному секторі економіки, що мали у минулому високий рівень освіти і соціальний, професійний статус, що опинилися в ситуації вимушеної його зміни. Ситуація незатребуваності в умовах суспільства, що змінилося, призводить їх до різкої невідповідності рівня матеріального становища досить високому соціально-професійному статусу. В цілому, цю групу можна позначити як «адаптованих», що характеризуються відносним життєвим успіхом, наявністю соціального статусу, високим рівнем освіти, подвійною (потрійною) зайнятістю, надією на власні сили з метою покращання рівня життя;

негативна адаптація, що трактується через поняття соціально-економічної залежності, соціально-економічне утриманство і соціальний паразитизм. Це варіанти кризової адаптації, які супроводжуються тенденцією до деградації маргіналізованих шарів:

1 група негативної адаптації – паразитарно-утриманська модель адаптації – (паупери) – характеризується нестабільною зайнятістю, випадковим заробітчанством, особливим способом життєзабезпечення за рахунок інших. Слабкий ступінь адаптації до нових соціальних умов виявляється у відсутності власності, дуже низькому рівні доходів (жебраки, що просять подаяння; безхатники, що позбулися житла, безпритульники – соціальні аутсайдери). Головні психосоціальні особливості цієї групи: економічна пасивність і усвідомлене переконання в своєму праві на гарантовану допомогу держави;

2 група негативної адаптації – модель соціального паразитизму. Цьому виду негативної адаптації властивий протилежний спосіб існування, при якому соціальний суб'єкт задовольняє свої потреби за рахунок інших. Класичними проявами цього паразитизму є крадіжка, рекет, шантаж, відміна цінності праці тощо. Дану маргінальну групу можна позначити як «кримінальну групу» з яскраво вираженою девіантною адаптацією, насильницьким, незаконним привласненням матеріальних благ.

Маргінальність в Україні спричинена масовою низхідною соціальною мобільністю, погіршенням якісно-кількісного складу верств населення в умовах загальної кризи, а також тим, що вона носить переважно вимушений характер під впливом зовнішніх факторів, пов'язаних із соціально-економічною та соціокультурною трансформацією суспільства в цілому. Основним критерієм соціальної маргінальності є незначущість соціального стану, неповна включеність або невключеність у соціальні структури або групи [1, с. 86; 3].

У соціальній структурі сучасного українського суспільства з'являються нові маргінальні групи, які відрізняються від маргінальних груп стійкого, стабільного суспільства [1, с. 86; 3]:

ті, хто через економічні обставини, що склалися, вимушені змінювати свій соціально-професійний статус;

ті, хто прагне пристосуватися до нових умов і знайти собі заняття, яке допомогло б їм проіснувати в умовах кризи;

мігранти (біженці, вимушені переселенці, чисельність яких значно збільшилася у зв'язку з бойовими діями 2014 року на південному сході України).

Особливу групу маргіналів складають групи молоді/підлітків і пенсіонерів/інвалідів, що перебувають на периферії виробничого процесу. Маргіналізації молоді сприяє відсутність в її свідомості соціокультурних механізмів самореалізації, що зумовлює потворні форми самовираження, різні види девіантної поведінки (наркотики, крадіжка, вандалізм, національна нетерпимість та ін.) і дезорієнтацію. Маргінальна група пенсіонерів/інвалідів – найбільш знедолений загін соціальної периферії. Основними факторами маргіналізації даної категорії населення, що створюють постійну стресову ситуацію, є самотність, ізоляція і, у зв'язку з цим, відчуття своєї непотрібності, а також низький життєвий рівень.

Основними визначальними факторами процесу маргіналізації в українському суспільстві є спад в економіці, безробіття, міграції, зростання злочинності, занепад в соціальній сфері, криза системи цінностей в період модернізації.

Узагальнюючи наявні теоретичні напрацювання [1, с. 86-88], можна виділити три групи факторів маргіналізації в Україні: економічні, політичні, соціально-психологічні (рис. 1).

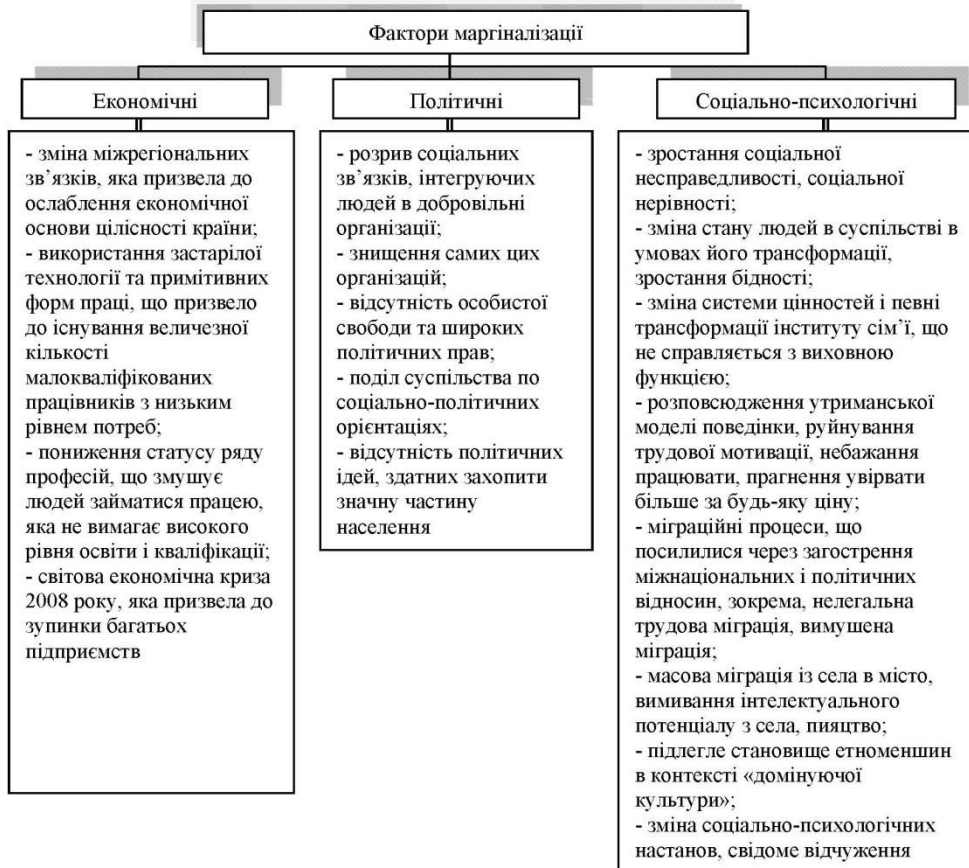

Рис. 1. Фактори маргіналізації в Україні

Світова економічна криза, що настала у 2008 р., спричинила зростання безробіття, яке досягло в 2009 р. свого максимуму – 9,6% працездатного населення, а починаючи з 2010 р. по теперішній час має тенденцію до зниження (рис. 2). Будучи одним з факторів процесу маргіналізації, безробіття може також стати причиною соціального протесту.

Що стосується політичних факторів, то слід зазначити, що велика частина населення країни відчужена від політичної системи влади. Маргінальними групами дуже легко маніпулювати, і якщо не вжити заходів для регулювання цього процесу, то деструктивна маргінальність може стати причиною політичної нестабільності, соціальних потрясінь.

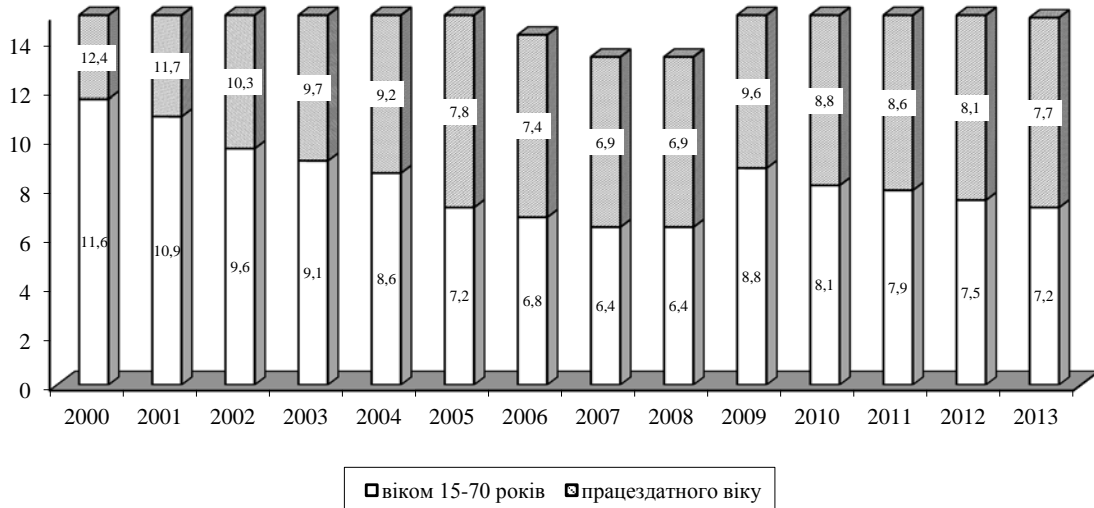

Рис. 2. Динаміка рівня безробіття в Україні (за методологією МОТ), % до економічно активного населення відповідної вікової групи (складено за даними джерела [4])

У результаті впливу таких соціально-психологічних факторів, як соціальна несправедливість і соціальна нерівність підвищується рівень бідності населення, що може спричинити певні соціальні проблеми і є одним з істотних факторів поповнення маргінальної частини населення, а також джерелом зростання протестного потенціалу населення та злочинності.

Оцінка бідності в Україні – один з показників, який характеризує теперішнє становище суспільства. На виникнення, рівень і динаміку бідності впливають такі чинники:

- рівень безробіття;
- рівень оплати праці, розміри соціальних трансфертів;
- політика державного регулювання з питань доходів і рівня життя;
- динаміка зміни індексу споживчих цін;
- військово-політична ситуація в державі.

Згідно статистичним даним, рівень бідності в Україні в 2013 р. склав 25,4% [4]. Середня українська сім'я витрачає на продукти 50,1% своїх доходів, в окремих сім'ях – більше 60%. Саме цих людей можна вважати бідними, тому що вони, фактично, не мають коштів для розвитку і покращання свого життя. Економічна криза, а також політичні події в Україні призвели до того, що кількість українців, яким не вистачає на їжу, зросла. В країні спостерігається різка диференціація населення на багатих і бідних.

Дослідники розрізняють такі види бідності [1, с. 88]:

- 1) традиційну бідність (самотні матері, багатодітні сім'ї, інваліди й особи похилого віку);
- 2) «нових бідних» (верстви населення, які за своєю освітою та кваліфікацією, соціальним статусом і демографічним станом ніколи раніше не відносилися до нижчих шарів: бюджетники – службовці та робочі, зайняті в державному секторі. На початку перехідного періоду вони вважалися представниками середнього класу, сьогодні вони опинилися серед «нових бідних», що визначає їх маргінальний стан. Падіння вниз обумовлене невеликою зарплатою на державних підприємствах, повним безробіттям і частковою зайнятістю;
- 3) успадковану бідність (діти з бідних сімей не можуть отримати гарної освіти і, як наслідок, гарної, високооплачуваної роботи);
- 4) бідність працюючих. Згідно статистичним даним, рівень бідності працюючих у 2013 р. становив 20,7%, проти 21,0% за 9 місяців 2012 р. [5, с. 20]; 0,6% працюючих одержують зарплату на рівні мінімальної [4]. При низькому рівні зарплати, в результаті зростання заборгованості з її виплати навіть двоє працюючих батьків не можуть іноді забезпечити гідний рівень життя своїм неповнолітнім дітям. Ця категорія людей також поповнює ряди маргіналів і набуває відповідні їм соціально-психологічні характеристики;
- 5) суб'єктивну бідність, визначувану за самоідентифікацією. Важливість такого виділення обумовлена безпосереднім зв'язком з маргіналізацією суспільства, утриманськими настроями. Саме суб'єктивна бідність формує неконструктивну маргінальну поведінку, сприяє зниженню економічної активності й призводить до готовності сприймати деструктивні ідеї, внаслідок чого людина підкоряється будь-якій політичній силі.

Дану класифікацію доцільно доповнити відносною бідністю, обумовленою позаекономічними аспектами бідності: основні людські потреби в самореалізації, участі в житті суспільства, чистому повітрі і здоровому навколишньому середовищі, безпеці й свободі пересування. Відносна бідність визначається загальноприйнятим рівнем життя в конкретному суспільстві в певний період часу.

До соціальних наслідків бідності можна віднести: виникнення андекласу, соціальну ізоляцію, алкоголізм, формування утриманської культури, «відтік мозку», міграцію, успадковану бідність і формування «соціального дна» [1, с. 89].

Боротьба з бідністю є складовою частиною державного регулювання у сфері соціальної політики. Бідність укрупнено має на увазі не тільки низький рівень доходів і споживання, але й низький рівень освіти та охорони здоров'я. Не дивлячись на те, що практично вся нормативно-правова база України у сфері соціального розвитку спрямована на підвищення добробуту населення, як показує практика, де-юре закони є, де-факто – не все реалізовується.

Серед чинників, здатних породжувати маргінальність, вирішальне значення слід сьогодні надавати процесу зміни ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, стереотипів поведінки і мислення. Відсутність єдиної шкали цінностей в умовах перехідного періоду, яка задає найзагальніші орієнтири розвитку суспільства, позбавляє особу найважливіших орієнтирів для своєї соціальної поведінки, створює ефект для утворення маргіналізації. Маргінал, щоб злитися з новим середовищем, стати в ньому повноцінним, вимушений або відмовитися від звичних норм, або не виставляти їх напоказ, що породжує невпевненість, комплекс неповноцінності, озлоблення та страх, і нерідко призводить до агресивності, схильності до крайнощів [1, с. 89]. Маргінальною масою, що знаходиться в тривалому стресовому стані, з

нетвердимими духовними цінностями легко маніпулювати в умовах політичної й соціально-економічної кризи.

Нестабільність сім'ї в умовах, коли гостро стоїть проблема маргіналізації частини населення унаслідок соціальних патологій – алкоголізму, наркоманії, насильства, – породжує такі небезпечні явища, як соціальне сирітство, безпритульність і бездоглядність дітей. В Україні протягом останніх років зменшується кількість дітей, що втрачають батьківську опіку. Проте, з 92 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, у 80% є живі батьки, які відмовилися від них добровільно або були позбавлені батьківських прав [6], ще понад 100 тисяч українських дітей виховуються в неблагополучних сім'ях [7]. Зневага батьківськими обов'язками призвела до появи особливої маргінальної групи – «дітей вулиці», які займаються бродяжництвом і жебрацтвом. Сьогодні на вулицях України живе і працює близько 100 тис. дітей. Кожен другий безпритульний регулярно вживає алкоголь і наркотики, багато бездомних дітей заробляють собі на життя крадіжками, розбосом і проституцією, велика частина з них є неписьменні [7]. Розповсюдження дитячої безпритульності і бездоглядності – одна з найбільш гострих соціальних проблем сучасної України, свідомство значних «збоїв» в реалізації основних функцій сім'ї, несприятливих соціально-економічних умов її існування, недосконаlostі та неефективності функціонування багатьох суміжних соціальних інститутів.

В даний час у результаті кризового стану української економіки склалося своє «соціальне дно», яке включає жебраків, що постійно просять подаяння; безхатників, що позбулися свого житла; безпритульних дітей, що втратили своїх батьків або втекли з будинку; алкоголіків, наркоманів і вуличних повій. У числі тих, хто може сьогодні опинитися на «соціальному дні», виявляються самотні літні люди, пенсіонери, інваліди, багатодітні сім'ї, безробітні, матері-одиначки, біженці, переселенці, низькокваліфіковані робітники. Головною характеристикою «соціального дна» є ізоляваність від інститутів суспільства, що компенсується включеністю в специфічні кримінальні та напівкримінальні інститути [1, с. 88-89].

Наслідком маргіналізації суспільства є збільшення самогубств та інших проявів поведінки людини, що відхиляється.

Щорічно проблема самогубств набуває глобального характеру. Вона пов'язана з соціально-економічними та психологічними факторами (економічна криза, безробіття, «криза сім'ї», зруйновані ідеали, втрачені кумири, неповага інтересів дітей з дитячого віку). Спроби суїциду все частіше стають формою поведінки, до якої вдаються діти та підлітки в тій або іншій кризовій ситуації. Згідно статистичним даним, у 2013 р. число самогубств склало 9351 чол. Смертність населення в містах від навмисного самоушкодження і самогубства в 1,3 раза вища, ніж у сільській місцевості. Найбільша кількість смертельних випадків від самогубств і самоушкоджень зареєстрована в Донецькій (1058 чол.), Дніпропетровській (831 чол.), Луганській (615 чол.), Одеській (584 чол.), Запорізькій (513 чол.) областях і АР Крим (446 чол.), а найменша – в м. Севастополі (71 чол.), Чернівецькій (113 чол.), Тернопільській (137 чол.) і Закарпатській (146 чол.) областях, в м. Києві – 123 чол. [4].

Україна посідає одне з провідних місць в Європі за кількістю самогубств. За даними Державної служби статистики, на 100 тис. чол. припадає 22 самогубства (у світовій практиці високим визнаний рівень самогубств, що перевищує 20 чол. на 100 тис.). Смерть від суїциду посідає друге місце в Україні після природної смерті й смерті від зовнішніх причин. Більшість тих, хто вчинив самогубство, – підлітки віком до 14 років; спроби суїциду найчастіше вчиняють молоді люди віком від 14 до 29 років, які переважно живуть в розвинених промислових районах. Проте соціологи стверджують, що офіційна статистика самогубств значно відрізняється від реальних цифр (у 2-4 рази), оскільки вона враховує тільки явні випадки. Також ніким не фіксуються випадки невдалих спроб відходу з життя, яких у 7-10 разів більше [8].

Процес маргіналізації населення обумовлює також такий деструктивний прояв поведінки людини, як злочинність. Згідно статистичним даним, кількість скоєних злочинів з 2000 р. по 2008 р. поступово зменшувалася, проте з 2009 р. даний показник має тенденцію різкого зростання (рис. 3). Це свідчить про несприятливу ситуацію в суспільстві, викликану як економічною кризою, так і політичною невизначеністю. Зростає кількість злочинів, які скоєно на ґрунті алкоголізму. Частка підозрюваних, які на момент здійснення злочину не працювали і не вчилися, тобто маргінальної частини населення, також щорічно зростає.

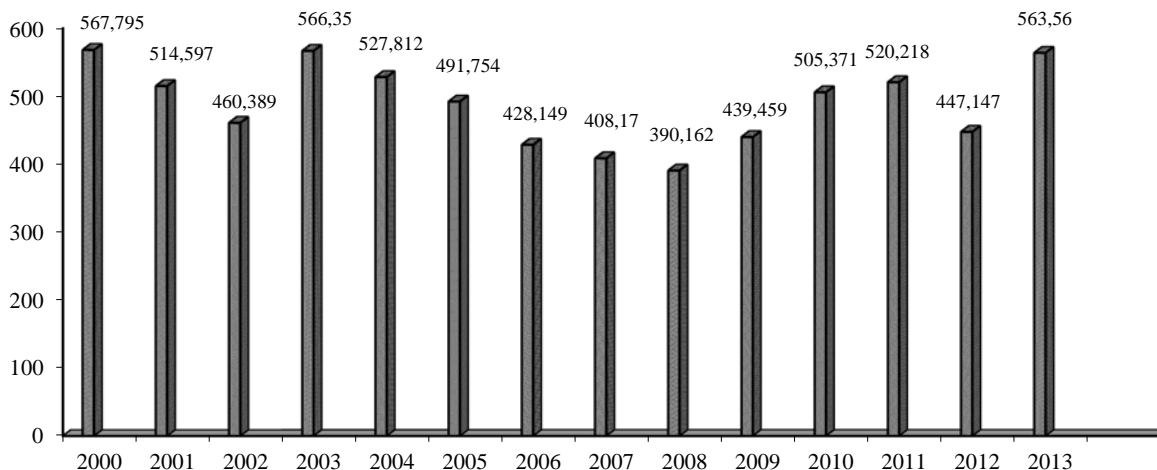

Рис. 3. Динаміка виявлених злочинів в Україні за 2000-2013 рр.¹, тис. (складено за даними джерела [4])

Однією з причин маргіналізації українського суспільства є досить помітна в останні два-три десятиріччя хвиля внутрішньої міграції населення, що здійснюється без відповідного розгортання соціальної й культурної інфраструктури [9, с. 221].

Низький рівень життя населення призводить до міграційного відтоку з країни. Україна є постачальником дешевої й досить кваліфікованої робочої сили в багато країн ближнього і далекого зарубіжжя. Цей процес свідчить про збільшення числа вимушених маргіналів, оскільки їх існування «на краю» суспільства викликане зовнішніми обставинами. Останніми роками щорічна міграція в Україні складає 1,42-1,45% населення, зокрема внутрішня – 1,37-1,43% (рис. 4).

Посилення міграційних процесів обумовлено також вимушеним відтоком населення з південного сходу України в наслідок бойових дій у 2014 р.

¹ за 2012 рік дані наведено станом на 20.11.2012 р.

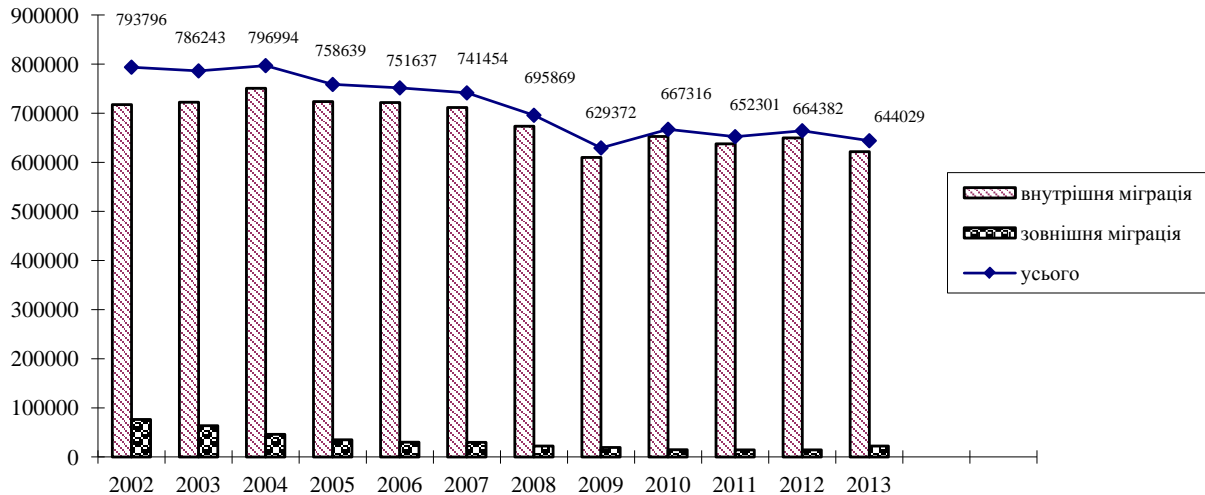

Рис. 4. Динаміка кількості вибулих мешканців України за 2002-2013 рр., чол. (складено за даними джерела [4])

Висновки та пропозиції. Маргіналізація є широкомасштабним процесом, який, з одного боку, призводить до важких наслідків для великих мас людей, що втратили колишній статус і рівень життя, з іншого – далеко не завжди призводить до «осідання на дно». Спрямованість маргінальності (конструктивна або деструктивна) залежить від суспільно-історичних обставин, середовища прояву й здійснення. Негативна спрямованість виявляється через відчуження, ескапізм, зростання девіантних форм поведінки, що є характерним для маргінальних груп, які опинилися на периферії соціуму. Позитивна – коли маргінальність як явище є своєрідним зв'язком, що зміцнює суспільство, за допомогою якого здійснюється пошук нових способів дій, що відповідають мінливим умовам. В умовах трансформації українського суспільства надзвичайно зростає деструктивна спрямованість процесів маргіналізації.

У період радикальних трансформацій в Україні формуються економічні, політичні та соціально-психологічні фактори маргіналізації суспільства, які тісно взаємозв'язані. В умовах системної кризи накопичується негативна соціальна енергія маргінальних мас, які можуть стати джерелом соціальних потрясінь, протестів, а також збільшення злочинності. У зв'язку з цим у сучасних умовах значно підвищується роль державного регулювання маргіналізаційних процесів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Кемалова Л.И. Факторы маргинализации современного украинского общества: специфика Крыма / Л.И. Кемалова // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 83. – С. 85-90.
2. Балабанова Е.С. Социально-экономическая зависимость и социальный паразитизм: стратегии «негативной адаптации» / Е.С. Балабанова // Социологические исследования. – 1999. – № 4. – С. 46-57.
3. Амірова Р.І. Глобалізація та процес соціальної маргіналізації / Р.І. Амірова // Сталій розвиток гірничо-металургійної промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ktu.edu.ua/Files/ilos_stat/10.pdf.
4. Статистична інформація [Витрати та ресурси домогосподарств; Ринок праці; Соціальне забезпечення; Доходи населення; Демографічна ситуація; Правопорушення; Експрес-випуск «Смертність населення України від зовнішніх причин у побуті»] [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Соціальний звіт за 2013 рік [Електронний ресурс] / Міністерство соціальної політики України. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.
6. Дворецька Л. Україна-2013: итоги года. 80% украинских сирот имеют родителей / Л. Дворецька [Електронний ресурс] // Незалежне бюро новин. – 13.01.2014 р. – Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ua/tema/109312>.
7. В Україні стартує ХІ-та «Різдвяна свічка» – національна благодійна акція по збору коштів для тисяч малозабезпечених дітей [Електронний ресурс] / Правда.if.ua. – Режим доступу: <http://pda.pravda.if.ua/news-48816.html>.
8. Утров Е. Украина стала рекордсменом Европы по количеству суицидов / Е. Утров [Електронний ресурс] / Ежедневная интернет-газета Утро.ua. – Режим доступу: <http://www.utro.ua/ru/proisshestiya>.
9. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу / Андрущенко В.П. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.
10. Кемалова Л.И. Маргинальность в Украине: феномен и его специфика / Л.И. Кемалова // Ученые записки Таврического национального университета. Серия «Философия». – Симферополь, 2004. – Т. 17 (56), № 2. – С. 118-125.
11. Павловський М.А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політика, соціологія) / М.А. Павловський. – К.: Техніка, 2001. – 312 с.
12. Шульга М. Національна і політична маргіналізація за умов системної кризи / М. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 1. – С. 5-20.

УДК 005.91

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Баско А.В., здобувач кафедри управління персоналом і економіки праці ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Баско А.В. Сучасні аспекти оплати праці державних службовців.

У статті розглянуто тенденції в оплаті праці в цілому по Україні та державних службовців, зокрема. Визначено деякі проблеми в оплаті праці держслужбовців та запропоновані заходи щодо її удосконалення. Отже, формування залежності ефективної праці державних службовців від організації оплати праці сприятиме зростанню професіоналізму, відповідальності за результати праці, ефективному функціонуванню мотиваційного механізму, конкурентоспроможному розвитку національної економіки.